

การบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับ

โรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา

พระครูพิศาลสรกิจ,

พระครูธรรมธรรณูเที่ยง พุทธสาวิโก

ว่าที่ ร.ท.นิกรณ โปธาฤทธิ์

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์ภาคสนาม โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายและแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ศึกษาการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ และวิเคราะห์การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา ด้านนโยบายและแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่นโยบายระดับประเทศที่กล่าวไว้ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, นโยบายของหน่วยงานในระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข และนโยบายระดับท้องถิ่นพะเยา ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของผู้สูงอายุ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา ส่วนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาได้แบ่งการบริหารงานตามหลักการบริหารบุคคล, บริหารงาน, การบริหารงบประมาณและการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ ในด้านรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยามีลักษณะในการบริหาร คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการ และการบริหารจัดการแบบจิตอาสา

คำสำคัญ : การบริหาร, โรงเรียนผู้สูงอายุ, นโยบาย

Abstract

The research topic, “Managing the school and their policy within the community of the elderly school, Phayao province”, is based on qualitative research. The objective is to study policy and the plans from the organization known as “the elderly school.” The research studied and analyzed management style at schools in Phayao province.

The result of the research found that managing the school and policy within the community of the elderly school are split into 3 levels namely, 0. The national policy is set in the state legislature by the National Peace Corps 2. The policy is also influenced by offices in ministry such as Ministry of Social Development, Human Security, and Ministry of Public Health and 3. The last tier of influence stems from the local policies in Phayao focused on elderly health care such as local administration and monk communities in Phayao.

The administration of the elderly school in Phayao Province was divided according to the principles of personnel management, administration, budget management and material

management. In the aspect of the management model, the elderly in Phayao Province had administrative characteristics such as participatory management, integrated Buddhist management and volunteer management.

Keywords : management, elderly school, policy

บทนำ

ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 แล้ว อันเป็นผลจากการที่อัตราเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตของคนไทยที่ยืนยาวขึ้น สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์ การสูงวัยของประชากรพอสมควรแล้ว แต่สิ่งที่สังคมยังไม่ตระหนักชัดและยังได้รับข้อมูลไม่มากนักคือ ภาพสังคมสูงอายุไทยในอนาคตนับจากนี้เป็นต้นไป โครงสร้างของประชากรไทยจะสูงอายุน้อยอย่างเร็วมาก คลื่นประชากรรุ่นที่เกิดในช่วงปี 2506 – 2526 หรือที่เรียกว่า รุ่น 30 ปี เคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก 10-20 ปี ข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์เพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ประมาณ ปี 2561 ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2557: 6)

องค์การอนามัยโลกระบุว่า ผู้สูงอายุที่จะเป็น Active Aging มีภาระการพึ่งพาน้อย จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ (Participation) การมีสุขภาพดี ลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรัง มีการป้องกันก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Health) และมีความมั่นคงทั้งกายภาพ จิตใจ สังคม การเงิน ตลอดจนมีสิทธิสวัสดิการต่างๆอย่างเหมาะสม เมื่อช่วยเหลือตนเองไม่ได้ มิติการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ไม่ใช่เพียงแค่การวินิจฉัยโรคและให้การรักษาโรคเป็นครั้งๆแต่เป็นความพยายามที่จะป้องกันโรคและลดการทุพพลภาพ แก้ปัญหาสุขภาพในเชิงกว้างทั้งกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองมากที่สุด มีความมั่นคงในชีวิต มีคุณค่าศักดิ์ศรี นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ตามวิสัยทัศน์ของกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดว่า ภายในทศวรรษต่อไปคนไทยทุกคนจะมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างยั่งยืน ประกอบกับการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายเกี่ยวกับการบริหารหรือส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ให้มีสุขภาพที่เข้มแข็ง แข็งแรง เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของชุมชนที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตามหลักการกระจายอำนาจ ทั้งยังเป็นองค์กรที่แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายที่จะรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง และกลุ่มด้อยโอกาส รวมถึงประชากรสูงอายุ นอกจากนี้ยังเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุดถัดจากครอบครัว น่าจะเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ดี (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2555)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา โรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีดอนไชย ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในด้านโครงสร้างและการบริหาร รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยจะลงพื้นที่ในการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้บริหาร/

ผู้จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 25 รูป/คน ในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีดอนไชย ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายและแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา
3. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบงานวิจัย งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้บริหาร/ ผู้จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 25 รูป/คน ในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีดอนไชย ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

เครื่องมือในการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์ภาคสนาม โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจากหนังสือ รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสารและหนังสือพิมพ์ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- 2) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (1) ตั้งคณะทำงาน ระดมความคิดเห็นปรึกษาหารือ การวางกรอบในการดำเนินการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (2) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบงานวิจัยให้ครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการศึกษา (3) ปฏิบัติการภาคสนาม โดยการจัดกิจกรรมสุ่มกลุ่มเป้าหมายได้แก่เจ้าอาวาส ผู้บริหาร/ ผู้จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 25 รูป/คน ในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีดอนไชย ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ และโรงเรียนผู้สูงอายุวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (4) เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และรายงานผล

สรุปผลการวิจัย

นโยบายและแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่ 1) นโยบายระดับประเทศที่กล่าวไว้ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้สูงอายุที่มีความต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดที่แล้ว โดยมีโครงการเดิมของหน่วยงานต่างๆ และเสริมโครงการใหม่ๆ ได้แก่ การเตรียมการสนับสนุนการส่งเสริมในการจัดการศพ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อส่งเสริม

อาชีพผู้สูงอายุ สนับสนุนให้อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อส.) และการบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รวมไปถึงกิจกรรมที่ต่อเนื่องของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ที่สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้จัดตั้งกองทุนในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงบริการอย่างทั่วถึง ส่วนใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้กล่าวถึงการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม โดยการส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุ ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้านวิชาการและการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง การพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ การ จัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า ไม่เป็นภาระของลูกหลาน นำ ความรู้ ความสามารถและศักยภาพที่มีมาพัฒนาเป็นพลังในการพัฒนาสังคม

2) นโยบายของหน่วยงานในระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ถือเป็นกระทรวงหลักด้านการพัฒนาคนให้ คุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคง มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านกลไกของชุมชนที่ เรียกว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และ การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อ การดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

ในส่วนของนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข จะไม่ได้กล่าวถึงโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรง แต่ระดับปฏิบัติการ ในจังหวัด จะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนทุกเพศทุกวัย ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในส่วนของโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้มีส่วนร่วมใน การทำกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานภาคี ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง การทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มาหนุนเสริมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุอีกด้วย

3) นโยบายระดับท้องถิ่นพะเยาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ งานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จะเป็นลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรผู้สูงอายุ การสนับสนุนกองทุน เช่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการกองทุนสำหรับ อสม. องค์กรประชาชนด้านสุขภาพสนับสนุนกิจกรรม อสม. องค์กรผู้สูงอายุและองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้มแข็งและมีบทบาทในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริม สนับสนุนการสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเล็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส โครงการจ่ายเบี้ยยังชีพ โครงการฝึกอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น ในส่วนของ โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ถือเป็นองค์กรหลักในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุร่วมกับภาคีในตำบล ได้แก่ วัด โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล สำนักงานส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มาหนุนเสริมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุอีกด้วย เช่น การ พาไปศึกษาดูงาน การทัศนศึกษา การส่งเสริมอาชีพ การทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพประเภทต่างๆ เป็นต้น

ส่วนนโยบายของคณะสงฆ์ ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา จะเป็นด้านสาธารณสุข สงเคราะห์ กล่าวคือ พระสังฆาธิการ และเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับชั้นในจังหวัดพะเยา ได้ให้ความช่วยเหลือคนชรา ให้วัดเป็นศูนย์กลางดำเนินการ มีการทำกิจกรรมเช่น การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ การประสานงานกับหน่วยงาน ออกเยี่ยมประชาชนเช่น การเยี่ยมผู้ป่วยผู้สูงอายุในโรงพยาบาลประจำอำเภอ 9 อำเภอ เพื่อมอบของใช้และสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นนโยบายอีกด้านหนึ่งที่คณะสงฆ์จังหวัดพะเยาทำมาเป็นประจำทุกปี

การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา (4 M)

1) ด้านการบริหารคน ประกอบด้วยผู้เรียนและครูผู้สอน เนื่องจากโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นโรงเรียนที่มีกระบวนการเกิดขึ้นมาจากความต้องการของผู้สูงอายุ บัญชีของจิตอาสา และมีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ เพื่อการทำกิจกรรมร่วมกันมีเป้าหมายเพื่อการช่วยเหลือ เกื้อกูล ในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน แรกเริ่มเดิมทีจึงไม่มีการเปิดรับสมัคร แต่เป็นการคัดเลือกผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบล หมู่บ้านละ 5-10 คน มาเข้าเรียน และดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดการมาเข้าเรียน อาทิตย์ละ 1 วัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน โดยต่อยอดการเรียนรู้ในรายวิชาตามความถนัด ศักยภาพและความสามารถของผู้สูงอายุ ต่อมาก็มีการชักชวนของผู้สูงอายุด้วยกันเองบ้าง การทราบข่าวและรับรู้การจัดกิจกรรมที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการ กลายมาเป็นกระบอกเสียงในการชักชวนผู้สูงอายุที่มีความสนใจและมีความสะดวกในการเดินทาง เข้ามาสมัครเรียน และเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี ในการมาเรียน นักเรียนผู้สูงอายุจะมาเรียนเป็นประจำ ถ้าขาดหายไป ประธานและคณะกรรมการนักเรียนของผู้สูงอายุก็จะติดตามสอบถาม และไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน และดูแลช่วยเหลือกัน

2) ครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน มีเจ้าอาวาสของวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ เป็นผู้นำทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา สอนในเรื่องธรรมะ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีเจ้าหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กศน.อำเภอ ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ดูแลมาช่วยจัดกิจกรรมและหนุนเสริม ครูผู้สอน ส่วนมากมาจากจิตอาสาทั้ง 2 โรงเรียน บางครั้งคณะกรรมการก็ทำหนังสือเชิญเพื่อมาสอน มีทั้งที่สอนประจำ และเป็นวิทยากรพิเศษ อาทิปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในด้านใดด้านหนึ่ง โดยไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีเงินเดือน วิทยากรที่เชิญมาบรรยายพิเศษ ส่วนมากจะมอบค่าตอบแทนคืนให้กับทางโรงเรียนเพื่อตั้งเป็นกองทุน ในการพัฒนา และจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

2) การบริหารจัดการงาน (Management)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างจัดทำแผนงานของตนโดยการสอบถามนักเรียนด้วยว่าต้องการเรียนอะไร และนำแผนนั้นมาบูรณาการว่าส่วนไหนควรจะมอบหมายให้หน่วยภาคใดดำเนินการ เมื่อถึงสิ้นปีงบประมาณจะมีการสรุปงานร่วมกัน ว่าปีที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคอะไร และจะปรับปรุงในการทำกิจกรรมปีต่อไป

ในการปฏิบัติงานเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการบูรณาการกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ประกอบด้วยวัดดอนไชย โรงเรียนบ้านสันจกปก เทศบาลตำบลดอกคำใต้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และศูนย์การศึกษาชนบท (กศน.) โดยวัดดอนไชยเป็นสถานที่เรียน เทศบาลตำบลดอกคำใต้ สนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดูแลเรื่องสุขภาพ อาหาร อากาศ ออกกำลังกาย ส่วนศูนย์การศึกษาชนบทสนับสนุนในเรื่องของความรู้ หนังสือ รถหนังสือเคลื่อนที่และอาชีพเสริม

3) การบริหารจัดการงบประมาณ (Money)

โรงเรียนผู้สูงอายุวัดดอนไชยนั้น เทศบาลดอกคำใต้ ถือเป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนั้นงบประมาณยังได้มาจากภายนอก โดยการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น การทอดผ้าป่ามหากุศล การทอดผ้าป่าขยะ การร่วมบริจาคจากสมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นกองทุนในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

4) การบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดดอนไชยนั้น ส่วนหนึ่งมีต้นทุนเดิมของวัดดอนไชย อีกทั้งยังได้บูรณาการในโครงการของ สสส. ที่สนับสนุนงบประมาณการจัดรถรับส่งนักเรียนผู้สูงอายุที่บ้านอยู่ไกลช่วงเวลา 08.00 น. เป็นประจำทุกวันที่มาเรียน นอกจากนี้ยังได้รับบริจาคเก้าอี้เรียนจากมหาวิทยาลัยพะเยาอีกด้วย

วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

1) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดจากแนวคิดของแกนนำที่มาจากวัดโดยการนำของท่านเจ้าอาวาส ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ คนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภายในตำบลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์การศึกษาอกระบบ มาร่วมกันคิด วางแผน และจัดตั้งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ อีกทั้งในการจัดโครงสร้างภายในโรงเรียนและบริหารจัดการภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาลทั้ง 2 แห่ง ได้อาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยแบ่งเป็น (1) การมีส่วนร่วมในการบริหารระดับโรงเรียน ซึ่งได้ให้สิทธิแก่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการผ่านการเลือกรายวิชาที่ตนต้องการเรียน รวมไปถึงการให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ชักชวนเพื่อนๆ เข้ามาเรียนในโรงเรียนและการให้ผู้สูงอายุเข้ามาบริหารกิจกรรมในโรงเรียนผ่านการเลือกตั้งประธานนักเรียนและคณะกรรมการนักเรียน และเปิดใจยินดีในการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ (2) การมีส่วนร่วมในการบริหารระดับหน่วยงาน รับผิดชอบ เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เข้ามามีบทบาทในการจัดการและรับผิดชอบร่วมกับเทศบาล เช่น วัดสนับสนุนสถานที่และงานด้านศาสนา ศูนย์การศึกษาอกระบบสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลสนับสนุนเรื่องการดูแล รักษาสุขภาพ ภายใต้การรับผิดชอบหลักของเทศบาล

2) การบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการ โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่งตั้งอยู่ในวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของตำบล และอยู่ใกล้โรงเรียนประถมศึกษาในตำบล การใช้สถานที่วัดเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนการสอนของผู้สูงอายุ เพื่อความสะดวกในการเดินทางและการนำการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับวิถีพุทธศาสนิกชนดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งได้รับการอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาส รวมถึงการนำศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ผ่านกิจกรรมและเนื้อหาการเรียนของโรงเรียน

3) การบริหารจัดการแบบจิตอาสา ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนมีโครงสร้างใหญ่ มีคณะกรรมการจำนวนมาก ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการที่ปรึกษา ปฏิบัติงานโดยอาสาสมัคร รับผิดชอบเป็นครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้ทำกิจกรรม และครูผู้สอน ปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จคือ มี พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และครูที่เกษียณอายุราชการที่มีจิตอาสามีความสามารถเฉพาะตัวมาช่วยปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง เสียสละ โดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านการสืบสานวัฒนธรรมและถ่ายทอดภูมิปัญญา ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ส่งผลให้นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน และมีความสามัคคีร่วมมือในการทำกิจกรรมดี แบ่งปันกัน ทำให้เกิดความรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา ด้านนโยบายและแผนขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา แบ่งออกเป็น 3 ระดับได้แก่นโยบายระดับประเทศที่กล่าวไว้ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, นโยบายของหน่วยงานในระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข และนโยบาย

ระดับท้องถิ่นพะเยาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา ส่วนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาได้แบ่งการบริหารงานตามหลักการบริหารบุคคล, บริหารงาน, การบริหารงบประมาณและการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ ในด้านรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยามีลักษณะในการบริหาร คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการเชิงพุทธบูรณาการ และการบริหารจัดการแบบจิตอาสา

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนและนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรจัดทำนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพราะสังคมผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่มากขึ้น ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ

2) ควรจัดทำนโยบายที่สร้างยุทธศาสตร์ให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ นโยบายในด้านอาชีพ ตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อฝึกอาชีพให้สามารถหารายได้ด้วยตนเอง ด้านสุขภาพ เสริมสร้างสุขอนามัยที่ดี รวมถึงดูแลสิทธิด้านต่างๆ เช่น การเดินทาง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อผู้สูงอายุ ให้กินดีอยู่ดี อยู่อย่างสมศักดิ์ศรี

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1) การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปตามกฎหมายหรือกำหนดเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อรับรองการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ สร้างความมั่นคงให้กับการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) สร้างระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

3) ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ และจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

ก หนังสือ :

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556, สนับสนุน โดย คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ, กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน, 2557.

วิพรรณ ประจวบเหมาะ บรรณาธิการ, รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2555. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส เอส พับลิช มีเดีย จำกัด, 2555.

ภาวะผู้สูงอายุไทยปี 2556 ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรพันธ์ พี.พี. 2556.

คณะสงฆ์จังหวัดพะเยา. ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการการคณะสงฆ์จังหวัดพะเยา. อัดสำเนา.งานวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักปลัดเทศบาลเทศบาลตำบลแม่กา. แผนยุทธศาสตร์การ พัฒนา

ข รายงานการวิจัย/ วิทยานิพนธ์ :

ภัทรวิมล อินทะเขื่อน และกรวิภา คำป้อ. งานวิจัยเรื่อง ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน

ผู้สูงอายุ (อนุรักษ์ปัญญาสุรณ) ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.

ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอห่มสัก

จังหวัดเพชรบูรณ์. สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์, 2557.

ค สัมภาษณ์

จารุวรรณ พรหมสอน นักวิชาการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ 17
พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

ภัทรวิมล อินทะเขื่อน พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการ รพ.สต.ท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วันที่ 18
พฤษภาคม 2559.

พระครูสุวิมลสารคุณ เจ้าคณะตำบลดอกคำใต้ ผู้อำนวยการ ร.ร.ผู้สูงอายุวัดดอนไชย อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา.
วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

พระครูไพจิตรธรรมาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วันที่ 18 พฤษภาคม
2559.

พิเชษฐ์ ศักดิ์สูง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.
2559.

พิรัตน์ ไชยวงศ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ 17 พฤษภาคม
พ.ศ. 2559.

มณฑนา ศรีวิราช เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ 17
พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

สมบูรณ์ ธนะสิทธิ์ หัวหน้าฝ่ายบริหารสาธารณสุข เทศบาลตำบลท่าวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอ เมือง จังหวัด
พะเยา. วันที่ 18 พฤษภาคม 2559.

สุวิมล สมวงศ์. เจ้าหน้าที่ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา. วันที่ 17
พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

เสรี แสงแก้ว.ประธานนักเรียนรุ่นปี 2557 โรงเรียนวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วันที่ 18
พฤษภาคม 2559.

อุไร ดวงตา ประธานกลุ่มปีที่ 2 นักเรียนผู้สูงอายุ ร.ร.ผู้สูงอายุวัดท่าวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัด
พะเยา. วันที่ 18 พฤษภาคม 2559.

อรุณ ไชยสมบัติ ประธานนักเรียนรุ่น 1/59 โรงเรียนผู้สูงอายุวัดเชียงทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.
วันที่ 18 พฤษภาคม 2559.

อนุชา ปุณมัย ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข เทศบาลตำบลท่าวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.
วันที่ 18 พฤษภาคม 2559.